

Historische Kring Baerne
Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377
e-mail:
hist.kringbaerne@zonnet.nl
Internet:
www.home.zonnet.nl/
hist.kringbaerne

Ereleden
J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet
H. Bronkhorst
mr. C.C.M. Collard †
P.H. Kuijt-Smit

Voorzitter
T. Stein
Uytenbosch 22
3743 JD Baarn
tel. (035) 5420725

Algemeen Secretaris
J. Veldhuysen-Hogenaar
Pr.Hendriklaan 30
3743 KB Baarn
tel. (035) 5430479

Penningmeester
G.B. Roskamp-Nijenhuis
Spoorstraat 7
3743 EG Baarn
tel. (035) 5423483

Overige bestuursleden
J. van Berkum

tel. (035) 5415949
P.H. Feitz
tel. (035) 5414794

Werkgroep Oudheidkamer
Vacature
tel. (tijdelijk)
(035) 5430479

Werkgroep Oude Begraafplaats
M. Karssemeijer (aspirant)
tel. (035) 5417922

Werkgroep Archeologie
J.W.A.A. van der Laan
De Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. (035) 5411656

Werkgroep Baerne
A. Twigt
Stationsweg 51
3743 EM Baarn
tel. (035) 5415314

Ledenadministratie
H.J. Kroon
Drakenburgerweg 27
3741 GK Baarn
tel. (035) 5413001

Redactie Baerne
F.J. Booy
H. Bronkhorst
G. Brouwer (eindredactie)
A. Twigt (eindredactie)

Bezoekadres en bezoektijden Oudheidkamer
Hoofdstraat 1 Baarn.
Ingang via de bibliotheek, lift naar jeugdbibliotheek. Op woensdagen van 14.00 tot 16.00 uur en op zaterdag van 11.00 tot 13.00 uur. Voor informatie of een afspraak kunt u tijdens openingsuren bellen met (035) 5430377 of een e-mail sturen: hist.kringbaerne@zonnet.nl

Contributie
Per adres: minimaal € 14,- per jaar

Verzendkosten buiten Baarn
Bij betaling van de contributie a.u.b. uw vrijwillige bijdrage in de verzendkosten overmaken.
Postbankrek.nr.: 41.92.133
Losse verkoop *Baerne*: € 2,50
Verkrijgbaar bij:
Boekhandel Den Boer, Laanstraat 69, Baarn en de VVV/ANWB, Brinkstraat 12, Baarn

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.
Het tijdschrift *Baerne* komt mede tot stand door BakkerBaarn

INHOUD

	pag.
Van de redactie	2
Post, telegraaf en telefoon in Baarn	Hans Bronkhorst 3
Actueel van toen	9
Gesprek met Geurt Vervat	Frits Booy 10
Restauratie koetshuis villa 'Coral'	Gerard Brouwer 15
Baarn heeft een brede leescultuur	Louis F. Janssens 21
Verenigingsnieuws	29

voorzijde omslag: het gerestaureerde koetshuis van villa 'Coral' (foto Gerard Brouwer)

VAN DE REDACTIE

De redactie werd voor een artikel in dit laatste nummer van 2007 geïnspireerd door een publicatie in een ander medium. En wel het *Baarns Weekblad* van 26 juli 2007, waarin een artikeltje stond getiteld: 'Plannen voor oude smederij'. We lazen hierin dat smid Geurt Vervat bereid is zijn smederij - een rijksmonument dat in minder goede staat verkeert - te verkopen aan een ontwikkelaar, die er een galerie en een horecazaak wil vestigen. 'Het is een leuk initiatief,' aldus wethouder Lieberwerth, 'maar het moet passen in het dorpse karakter.' Voor de redactie was dit artikel aanleiding om met Vervat te gaan praten. Het interview, afgenomen door Frits Booy, leest u elders in dit blad.

Van gastschrijver Louis Janssens (eerder dit jaar schreef hij over de advertentie-reclame van Baarnse winkeliers) publiceren we nu zijn artikel over de leescultuur in ons dorp in de vorige eeuw. Janssens sprak voor zijn bijdrage met - vooral - de dames van de Baarnse Openbare Bibliotheek en met boekhandelaar Peter Houtman en hij deed veel onderzoek in de archieven van de *Baarnsche Courant*. Janssens concludeert onder meer in dit interessante verhaal dat boeken van Louis Couperus in het begin van de vorige eeuw tot de favoriete lectuur van het lezend publiek in Baarn behoorde.

In 'Actueel van toen' een advertentie van het Koningin Emma koor (geen Baarns

koor, denken we), dat 'ten bate van de armen van alle gezindten' kwam zingen en wel op 20 maart 1936 in Musis Sacrum. Bijzonder ook is te zien bij wie destijds de kaarten konden worden gekocht.

Helaas was ruimtegebrek de reden dat in het septembernummer de bijdrage van Hans Bronkhorst niet geplaatst kon worden. Zeer tot onze spijt! Nu echter laten we u meegenieten van zijn onderzoeksresultaat naar de geschiedenis van 'Post, telegraaf en telefoon in Baarn'. Als altijd zijn de verhalen van Hans Bronkhorst zeer lezenswaardig en is elke zin boeiend. We hopen dat Hans nog lang kans ziet mee te werken aan de inhoud van *Baerne*.

In Verenigingsnieuws onder andere aandacht voor ons nieuwe erelid Nelly Kuijt, haar opvolgster Hilkje Baarslag, het programma voor het najaar, nieuwe aanwinsten van de vereniging en het plaatsen van het monumentenschildje op de oude begraafplaats aan de Berkenweg. Van Ans van Egdom ontvingen we een verslag met foto's van de bijzondere excursie naar o.a. Trompenburg, dat wij graag in dit nummer plaatsen. Tenslotte maken we alle leden attent op de tentoonstelling van kunstwerken uit eigen bezit van de kring, momenteel en tot na de nieuwjaarsreceptie 2008 te zien in de Oudheidkamer.

gb

POST, TELEGRAAF EN TELEFOON IN BAARN

Ongeveer honderd jaar geleden werd een brief die 's morgens in Baarn werd gepost nog diezelfde dag elders in Nederland bezorgd. De schrijver Lodewijk van Deyssel, die omstreeks 1900 vele jaren in Baarn heeft gewoond, vertelt, dat hij in de ochtend een brief voor

Bussum op de post deed, die daar 's middags werd bezorgd.

Er waren vroeger twee bezorgingen per dag. In de jaren twintig in Amsterdam zelfs drie bezorgingen. In Amsterdam hing steeds aan de achterkant van de tram een brievenbus.

Gedurende ruim honderd jaar konden uit Baarn prentbriefkaarten als drukwerk verzonden worden. In het begin, in 1871, kostte dat 1 cent en tot de oorlog ging dat tarief maar heel langzaam omhoog, met steeds een halve cent, pas na de bevrijding steeg de prijs sneller van 2 cent in 1946 tot 30 cent in 1974. Naar het buitenland waren de tarieven niet veel hoger en aanvankelijk waren die binnen de EEG, de Europese

Economische Gemeenschap, gelijk aan die in het binnenland.

De hele achterkant van de prentbriefkaart was voor het adres. Een persoonlijk woord moest aan de voorkant, onder de illustratie, worden geschreven. Op de kaart of brief stond een

stempeltje met een nummer. Dat was het persoonlijk nummer van de postbode die de post bezorgd had. Zo kon eventueel gecontroleerd worden of de bezorging correct was uitgevoerd. De frankering van een brief was sinds 1937 5 cent. Dat was een vermindering van het voorgaande tarief van 1929 met 1 cent. (In 1919 was het 7,5 cent en in 1921 zelfs 10 cent, in 1927 weer 7,5 cent. Eerder was het 5 cent). Nu we in onze tijd alleen geregelde tariefsverhogingen kennen, is het opmerkelijk dat er vroeger tariefsverlagingen waren.

Die vooroorlogse tarieven vergeleken met die van nu, 44 eurocent, illustreren de enorme geldontwaarding.

Prentbriefkaart (verzonden uit Baarn) uit 1908. Part. collectie (foto Gerard Brouwer)

Groeneveld

Als postkantoor van Baarn fungeerde aanvankelijk vanaf het midden van de 19e eeuw het hotel Groeneveld (nu Greenfields), gelegen aan de postweg van Amsterdam naar Amersfoort. (De nog bestaande Amsterdamse straatweg. Die weg bestond toen al honderd jaar). De postwagen kwam 's avonds om half twaalf met de post uit Amsterdam aan.

Vervolgens werden de brieven uit Baarn voor de richting Amersfoort meegegeven. Op de terugweg werd in Baarn de post voor Amsterdam overhandigd. Uiteraard moesten op die reis de paar-

den van de postwagen worden verwisseld.

Van die vroegste postdienst in Baarn weten we iets meer uit een handgeschreven stuk van de Baarnse amateurhistoricus Van Loon. Het is een korte biografie van H. Beurmanjer, die in de 19de eeuw gedurende meer dan een halve eeuw postbode of brievingaarder in Baarn was. Het was waarschijnlijk gezond werk, want hij werd heel oud. Hij leefde van 1800 tot 1894. Hij woonde aan de Stationsweg en omdat het postkantoor aan de rand van Baarn lag, had Beurmanjer een brievenbus aan huis. De post voor buiten Baarn bracht hij naar Groeneveld en daar haalde hij de post voor Baarn op en dan bezorgde hij de post bij de Baarnse adressen.

In 1831 begon hij een bodedienst op Amersfoort en bezorgde en haalde de pakjes per kruiwagen. Toen die vracht teveel werd, gebruikte hij een handkar. Hij werd geholpen door zijn zonen. In het Baarnse gemeentehuis hangt een geschilderd portret van deze legendarische bode.

Hij was postbode tot 1866, toen hij met pensioen ging en werd opgevolgd door J. Schurink.

Aan de Hoofdstraat

Per Koninklijk Besluit van 13 december 1876 kreeg Baarn een eigen postkantoor. Het was koning Willem III, die dit besluit nam, waarvan in een *Staatsblad* kennis werd gegeven. Dit eerste Baarnse postkantoor stond onder de minister van financiën. Begin 1877 werd dit kantoor in de Hoofdstraat geopend, naast het gemeentehuis en onder hetzelfde dak (later het Nicolaasgebouw en vervolgens de HEMA). De eerste directeur van het postkantoor was H. Holtschue, die deze functie 32 jaar lang vervulde, namelijk tot 1909. Deze had de beschikking over drie bestellers.

Vanaf 1893 toen het Post- en Telegraafkantoor verbouwd en vergroot werd, waren de openingstijden van acht uur 's morgens tot negen uur 's avonds, uiteraard ook op zaterdag, toen een gewone werkdag. Op zondag was het kantoor open in de ochtend van acht uur tot negen uur en in de middag van een uur tot twee uur. Intussen was het kantoor enige malen

verbouwd. Het diende tot 1913, toen het tegenwoordige postkantoor aan de Teding van Berkhoutstraat werd gebouwd. De prijs was f 29.956.- Het gebouw werd ontworpen door de rijksbouwmeester C.H. Peter. Het perceel toont neogotische en renaissance-elementen. Sinds het begin werd het kantoor herhaaldelijk verbouwd. De meest ingrijpende verbouwing was die van 1936, toen feitelijk alleen de buitenmuren bleven staan. In de twintigste eeuw zijn er nog enige verbouwingen geweest. In 1963 en in 1982. Maar het neogotische pand, vlakbij de Laanstraat, staat er nu al 94 jaar. Brievenbussen waren tot nog toe rood in Nederland, dus ook in Baarn. Alleen de brievenbus tegenover paleis Soestdijk, aan de overkant van de straatweg, was groen (mogelijk op wens van koningin Emma, die vanuit haar paleis liever op een groene bus uitzag). Achter die groene brievenbus was vroeger ook een postkantoortje.

Nieuwe sortering

Er is de laatste jaren wel veel veranderd in de verdeling van de post en in de bezorging.

Er zijn nu bijvoorbeeld verdeelcentra in Nieuwegein en in Amsterdam. Post voor uw buurman in Baarn gaat via Nieuwegein. Een brief uit Baarn naar het aangrenzende Hilversum gaat eerst naar Nieuwegein, om daar gesorteerd te worden en vervolgens naar Amsterdam om daar nogmaals te worden gesorteerd. Toch komt die

brief meestal de volgende dag aan. Een enkele keer krijg je je eigen brief terug, omdat de afzender op de achterkant door de sorteermachine als adres gelezen is. Dat komt ervan als alles automatisch gaat en er geen denkend mens meer aan te pas komt.

Daar staat tegenover, dat we tegenwoordig e-mail of sms hebben en dat je een bericht en een foto uit Nieuw-Zeeland in een oogwenk in Baarn ontvangt. Je kunt dan aan de tijd denken, van vóór de luchtpost, toen een brief uit Nederlands-Indië zes weken onderweg was.

Het postkantoor in de Teding van Berkhoutstraat (coll. HKB)

Baerne, december 2007

Telegraaf

In de communicatie van en naar Baarn was er lange tijd ook de telegraaf. Kort na de aanleg van de spoorweg van Amsterdam naar Amersfoort, met een station in Baarn, in 1874, kon de telegraaflijn langs die spoorbaan ook door het publiek worden gebruikt. Op 20 februari 1875 werd het telegraafkantoor van de HJSM, de Hollandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij, voor het algemene verkeer opengesteld. Men kon op het station een telegram afgeven. Bij de opening in 1898 van het buurtstation, (nu Eethuys De Generaal), opende de Nederlandsche Centraal Spoorweg Maatschappij op dat station een telegraafkantoor. Alleen telegrammen met de aanwijzing (Station restante) konden worden aangenomen. In 1951 werd, als gevolg van de aansluiting op de teletypedienst, de morsesdienst opgeheven.

Telefoon

In 1890 had Baarn een intercommunale telefoonverbinding, onder meer met Hilversum, Utrecht, Amsterdam, Den Haag en Rotterdam. De verbinding werd door een telefoniste met een kast met snoeren en stekkers tot stand gebracht. De intercommunale telefoon was van de Nederlandsche Bell Telephone Maatschappij, zeven jaar later overgenomen door het rijk. Op Eemnesserweg 50 staat pal aan de straatkant een huis in chaletstijl, nu een woning, waar vanaf 1902 het Centraal Telefoon Bureau was. Het was ver-

De in 1936 vernieuwde hal van het postkantoor (coll. HKB)

bonden met het Rijks Intercommunaal Bureau en met het Rijkstelegraafkantoor te Baarn. De vier dames die deze telefooncentrale in ploegdienst bedienden (van 8.15 uur tot 15 uur en vervolgens van 15 tot 22 uur) verdienden ieder f. 1,- per dag. 's Nachts was er een mannelijke telefonist. Eerder, voor 1902 en sinds 1890, stond het telefoongebouwtje achter het station tussen de twee sporen aan het einde van het tweede perron, waar het dus twaalf jaar heeft dienst gedaan.

Het was een schakel in de telefoonverbinding Amsterdam-Arnhem. Het gemeentehuis van Baarn werd gratis aangesloten. Baarn was een van de eerste kleine gemeenten in Nederland met een eigen telefoonnet. In Baarn woonden veel Amsterdammers, zakenlieden, verzekeringsdirecteuren en bankiers, die ook vanuit hun buitenverblijf wilden telefoneren (Amsterdam had al in 1881 telefoon).

De Amsterdamse verzekeraars Blom en

Van der Aa vonden telefoon zo belangrijk, dat ze vanuit hun buitens aan de Biltseweg voor eigen rekening een bovengrondse telefoonverbinding lieten aanleggen met hun kantoor aan het Amsterdamse Singel.

Het Telefoon Bureau aan de Eemnesserweg van 1902 bleef dienst doen tot 1924, toen ook het lokale net werd ondergebracht in het postkantoor aan de Teding van Berkhoutstraat. Uit oude telefoonboekjes van Baarn blijkt, dat er in 1920 510 aansluitingen waren, in 1930: 707 en in 1940: 954. Het Badhotel had in 1920 het telefoonnummer 1, de politie nummer 2.

De mooie persoonlijke brief

Over telefoneren gesproken. In de lanen of straten van Baarn zie je herhaaldelijk mensen die onder het lopen een hand aan een oor houden en druk praten. Ze zijn dan dus bezig met een mobieltje. De mogelijkheden tot elektronische communicatie zijn in onze tijd schier eindeloos, nu je niet meer thuis aan de telefoon hoeft te zitten. Maar de mobiele gesprekken gaan soms nergens over. De snelheid is enorm, maar waar blijft de kwaliteit van een persoonlijke brief? Wie schrijft er nog brieven? Vroeger, ouderen weten het nog, werd er met de kroontjespen in dik en dun geschreven, soms in een mooi handschrift. Dat werd op de lagere school door de meester of de juf geleerd. Later kreeg ieder zijn eigen handschrift. Vaak nam men de tijd voor een lange brief, waarin, naast mededelingen, ook ge-

dachten en gevoelens werden geuit. Kom er nog eens om. Het moet in deze tijd allemaal vlug, vlug. Waar blijft de onthaasting?

Overigens is een vakantiekaart wel leuk en een e-mail kan interessant zijn. Maar er zijn zelfs mensen die per e-mail condoleren, terwijl dat toch in een handgeschreven brief moet.

Met Kerstmis worden we overstelpt met kaarten met goede wensen, aardig, maar zelden is er een brief bij.

Als je nog eens een mooie brief of e-mail krijgt, waar over nagedacht is, en waar echt wat in staat, is dat een hele gebeurtenis.

Hans Bronkhorst

Bronnen:

- Gegevens over de historie van de PTT-dienst te Baarn, Afdeling Bedrijfs geschiedenis van het PTT- museum in Den Haag
- T.Pluim, *Uit de geschiedenis van Baarn*, Baarn, 1932
- Fred Gaasbeek, Jan van 't Hof en Maarten Koenders, *Baarn, geschiedenis en architectuur*, Zeist, 1994
- Museum voor Communicatie, Den Haag.
- Jaap Kruidenier, *Een Baarnse telefooncentrale*, Baarne, december 1993.

Met dank aan J.G. van de Kraats, oud-directeur van het postkantoor te Baarn.

ACTUEEL VAN TOEN

KONINGIN EMMA KOOR
(DIRECTEUR: SJEF VAN DER EERDEN)
UITGAANDE VAN HET COMITE TER HERDENKING
VAN DE STERFDAG VAN H.M. DE KONINGIN-MOEDER

UITVOERING
VAN HET
REQUIEM VAN VERDI
(TEN BATE VAN DE ARMEN VAN ALLE GEZINDTEN)
OP VRIJDAG 20 MAART 1936
'S AVONDS 8 UUR IN MUSIS SACRUM - BAARN

SOLISTEN: JOSÉ CANDEL SOPRAAN
ANNIE HERMES. ALT
MICHEL GOBETS TENOR
JOHAN LAMMEN BAS

BEGELEIDEND ORKEST: HAARLEMSCHE ORKEST VEREENIGING

Toegangsbewijzen à 14.-, 3.-, 2.50, 2.00, 1.50 en 1.- verkrijgbaar bij
G. J. Beuken, (centr.verkoop) Laanstr 14, Tel. 2405, H. J. den Boer,
Laanstraat 69, Boering, Laanstraat 105, J. H. v. Dijk, Brinkstr. 10,
R. J. Fuijck, Laanstr. 41c, Timmer, Brinkstr. 2a, v.d.Ven, Nieuwstr. 29

Plaatsbespreking à 10 ct. op Dinsdag 17 Maart, 2-5 uur, a. d. zaal

Baarnsche Courant van 5 maart 1936 (coll. BakkerBaarn). Met dank aan de uitgever

FRITS BOOY IN GESPREK MET GEURT VERVAT

Hoe oud is de smidse en hoe lang wordt er hier al gewerkt?

In 1854 is onze familie erin gekomen. Maar er is al een pentekening van dit gebouw uit

ca. 1629. De uitbouw is er later aangebouwd op de plaats van de travalje.¹ Hiernaast, bij die dubbele deur was vroeger de wagenmakerij.

De hoeveelste generatie Vervat als smid bent u?

Ik ben de vierde generatie.

Waren er voor uw overgrootvader al smeden op deze plek werkzaam?

Dat weet ik niet.

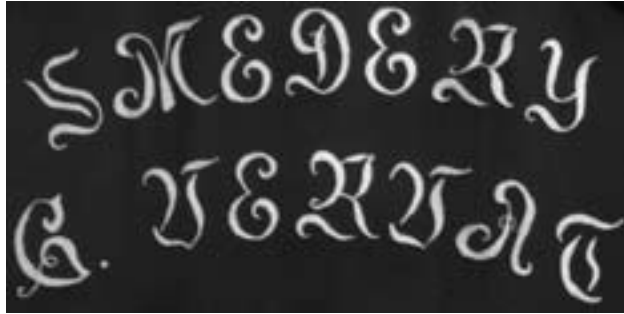
Is dit een smederij voor paarden geweest?

Ja, maar ook voor landbouwwerktuigen en hekken, haarden en kachels. Nu maak ik alleen nog maar kleine dingetjes als een haspel.

U bent ook wel eens bij Gerard Brouwer geweest, voor de open haard...

Dat weet ik niet meer, ik heb in die vijftig jaar zoveel klanten gehad, die kun je niet allemaal onthouden.

Was er ook personeel?

Ja, mijn vader had een knecht. En ik hielp hem veel als opgeschoten jongen.

Dat luik gaat zeker naar een zolder?

Ja, daar had je

dan je voorraden liggen, hoefijzers, kachelpijpen en zo.

En die muur daar? Is dat een buitenmuur?

Nee, daarachter woon ik en hiernaast werd ook gewoond. Boven was er een slaapkamer en een overloop. Achter het pand is een lang stuk grond.

De vloer is altijd van steen geweest?

Ja, steentjes. Nu is er een betonvloer.

Voorkant van de smederij van Vervat (foto Gerard Brouwer)

Daarvoor waren er klinkers, net zoals buiten. Werken was niet zo makkelijk op die oude vloer. Als je eens een schroefje liet vallen, vond je het nooit meer terug.

Hoe vroeg begonnen ze vroeger met smeden?

Dat is niet makkelijk te zeggen. Toen bijvoorbeeld de Biltseweg aangelegd werd, ging er wel eens wat stuk. Dat moest dan de andere

morgen weer door de smid gemaakt zijn! Dus werkten ze 's avonds of ze begonnen 's morgens heel vroeg. Gewoonlijk was het half acht.

Werden er ook siervoorwerpen gemaakt?

Nauwelijks, mijn vader en ik hebben – ze zijn nou weer weg, geloof ik – de kronen nog gemaakt van het gemeentehuis van Baarn.

Hé, wat leuk! Nog andere zaken zoals hekken?

Het toegangshek bij Beatrix hebben mijn vader en ik helemaal gerestaureerd. Dat was van oud ijzer, ze noemden dat wel smeedijzer, maar dat klopt niet, het is allemaal geklonken. De krullen werden met vuur aan elkaar gesmeed. Het klinken wordt niet meer gedaan, met nieuw ijzer is dat niet mogelijk. In het oude ijzer zat

veel koolstof, dat kon je dan in de schuur aan elkaar wellen² met een plaatje, een soort stroopwafel was het.

Maakten ze hier vroeger ook grote landbouwwerktuigen zoals eggen en ploegen?

Nee, wel gereedschap als bijlen, schoppen en hakmessen. Grote dingen werden wel door ons gerepareerd. We maakten ook kachelpijpen en zelfs hele kachels.

Firmabordje Vervat op het hek van landgoed 'Vyverhof', aan de Embranchementweg (foto Gerard Brouwer)

Ging u ook het dak op voor het plaatsen van pijpen?

Ja, en schoorsteen vegen. Maar toen is het gas gekomen en werd het wel een stuk minder, wat kachels aangaat. Ik heb nog één klant met een kolenkachel, die ik jaarlijks schoonmaak.

Hebt u ook tuinhekken gemaakt in Baarn?

Ja, maar ook buiten

Baarn. Mijn vader tekende alles zelf, of de klanten deden het.

Gingen jullie de hele provincie door of werkten jullie alleen hier in deze streek?

We hebben overal wel gezeten. Als je nou die midgetgolfbanen rekent, met die ijzeren pijpen, die hebben wij door heel Nederland aangelegd. Ze liggen in Friesland en in Zeeland. Sommigen die ons kennen, herkenden die pijpen aan ons naambordje.

Hadden jullie dan een eigen herkenningsteken?

Als je richting Maartensdijk rijdt en je gaat, als je niet verder kan, links af, dan heb je rechts meteen zo'n groot hek dat mijn vader en ik gemaakt hebben. Voor het landgoed dat vroeger van Kroone was.³ Er zijn daar toen nieuwe mensen komen wonen, die hadden ons bordje nog gezien, op dat hek, toen heb ik het weer helemaal gerestaureerd. Die bordjes maakten we niet zelf, die werden gegoeten.

Waar zat de dichtstbijzijnde smid vroeger?

In Baarn had je er wel vijf. Aan de Zandvoortweg, in de Leestraat, in de Hoofdstraat...

En Brulleman⁴ in de Brinkstraat. Ja, en Wolterink in de Kerkstraat.

Hadden jullie nou veel contact met elkaar?

Niet zoveel, alleen als je wat nodig had of zo.

Wat gaat er nu met dit pand gebeuren?

Ze mogen het niet afbreken, want het is een monumentaal pand...

Gelukkig wel...

Ja, voor jullie misschien wel. Weet je wat het is, nu het een monumentaal pand is, heb je de lasten en geen lusten. Je krijgt nu wel subsidie, maar als ik hier een spijkertje wil slaan, dan zegt Monumentenzorg: 'Het moet daar komen.' Overdreven dan, hè? Als ik een aannemer heb, maar die werkt niet voor Monumentenzorg, krijg je ook geen toestemming. Daarbij komt dat alles origineel moet zijn, ook als je het niet ziet.

Daar gaat verschrikkelijk veel tijd in zitten. Met een gewone aannemer ben je dan vaak goedkoper uit. Met mijn vader heb ik ook een poosje voor Monumentenzorg gewerkt, ankers gemaakt enz.

Had u ook relatiegeschenken voor de klanten vroeger? Kalenders of zo?

Nee, nooit gehad. Was niet gebruikelijk. Het was veelal uniek, wat je zelf maakte. En dat is op zich al leuk voor de mensen. *Het gereedschap dat u heeft, is dat nog van uw overgrootvader?*

Gedeeltelijk wel, want er zitten natuurlijk ook nieuwe dingen bij. Daarboven hangt wel oud spul. Kijk, dit is een oud meetwerktuig; het is een wielje van een bepaalde maat. Als je nou hoepels voor een wagenwiel wilde maken, dan nam je hier de maat mee. Hier hangen hoefijzers, die heeft mijn vader zelf gemaakt uit een recht stuk ijzer.

Kun je nou een smid herkennen aan z'n werk?

Nou nee, er zit wel verschil in.

Wat zijn dit voor dingen?

Dit is een slijpsteen en dat een boormachine, dat gaat allemaal elektrisch.

Hoe deden ze dat vroeger nou?

Er werden gaten geslagen met een hamer en een ronde pen. Dan maakten ze het warm. Vroeger had je wel een handboormachine voor kleine gaatjes.

Jullie stookten gewoon met steenkolen?

Vetkolen, uit de mijnen. Bestemd voor dit soort vuren. Je had nooit veel as, later had je er slakken in, die gooiden we hier

dan op het pad en stampten het fijn.
Schaatsen, maakten jullie schaatsen?
Nee, m'n vader sleep ze wel. Wel schaatsen gemaakt, toen ik op de ambachtsschool zat.

Last van concurrentie?

Iemand van het dorp had eens ergens anders een kachel gekocht, twee maanden later kreeg ze hem niet meer aan. En toen kwam ze hier en zei: 'Geurt, m'n kachel is uit.' Ik zeg: 'Dan moet je effentjes daar naar toegaan, waar je hem gekocht hebt.' 'Ja, maar die doen dat niet.' Ik zeg: 'Zoek maar een ander op, maar ik begin er niet aan.' Toen was ze kwaad. Ik zeg: 'Je moet niet kwaad te wezen. Je koopt hem ergens anders, omdat wij te duur zijn, maar we zijn wel verplicht om

service te verlenen.' Maar daardoor zijn vele zaken verdwenen. Vroeger hadden we hier twee kruideniers, een bakker, we hadden een melkboer, een groenteboer, alleen een slager hadden we niet. We hadden een sigarenwinkeltje en iemand met knopen, garen en band. De mensen hadden toen geen vervoer, dus kochten ze alles in het dorp. Sommige winkeliers kwamen zelfs aan de deur.

Vroeger hadden jullie wel een goede omzet?

Ja, we konden er gewoon van leven, niets overdreven, maar het was geen armoe.

Anders waren we wel eerder uitgescheiden.

Had men toen bij het smeden ook een kap op?

Nee, dat hoefde niet, die vonken waren niet gevaarlijk. Later, met lussen met gas

Geurt Vervat (r.) en interviewer Frits Booy (foto Gerard Brouwer)

moest je wel een blauwe bril op.

Uw opleiding? U heeft zeker op een ambachtsschool gezeten?

Ik heb daar de opleiding voor bankwerker gedaan en daarna een jaar voor automonteur. Toen de zaak in, ik was net achttien, vader had toen een schoonzoon bij zich in de zaak.

Had je vroeger jongens die aan de blaasbalg trokken?

Toen ik op de ambachtsschool zat, moest ik dat werk doen. Als er hoepels gelegd moesten worden, moest dat altijd op woensdagmiddag, want dan was ik thuis. Kon ik de hele middag helpen. Voor het vuur, hè? Je had twee vuren, als je nou een groot wiel had, van zo'n langejan om bomen uit het bos te halen, dan had je deze en die aan, dan was je met z'n drieën bezig. Dan had je hier een hele grote plaat liggen, waar allemaal zaagsel op lag. Dat ging dan gloeien en hield je ijzer warm. Het ging allemaal met één balg.

Kreeg u daar dan een zakcentje voor?

Nou, dat weet ik niet meer, maar het zal verrekt weinig geweest zijn.

Hadden jullie een soort vakvereniging of iets dergelijks?

Smecom, hè? De Staalunie is dat tegenwoordig. Daar kon je je ook verzekeren. Bij beslaan van paarden stond er wel, dat ze mij nooit aansprakelijk konden stellen. Alle schade was voor rekening van de eigenaar van het paard. We konden ook rechtsbijstand krijgen.

Kon je er ook geld lenen, als je wilde beginnen als smid?

Dat weet ik niet, ik heb de zaak gewoon overgenomen.

*Geurt Vervat bezig een slanghaspel te maken
(foto Gerard Brouwer)*

Heeft u nog oude papieren zoals rekeningen en tekeningen?

Niet veel, ik zal thuis eens zoeken, veel is er jammer genoeg niet meer in de familie. Hartelijk dank voor uw medewerking!

Frits Booy

Noten:

1. Hekwerk waar de hoefsmid het paard vastzet om het te kunnen beslaan.
2. Wellen: twee stukken metaal tot één geheel maken door ze, week gemaakt, op elkaar te persen.
3. Betreft het landgoed 'Vyverhof' aan de Embranchementweg (Den Dolder), dat loopt van de Biltseweg (richting Maartensdijk) tot aan de driesprong met de Vuurschesteeg (Lage Vuursche).
4. Nu heet deze familie Bröلمان.

RESTAURATIE KOETSHUIS VILLA 'CORALI'

Enkele jaren geleden heeft woningbouwvereniging Eemland Wonen villa 'Coralí', op de hoek van de Cantonlaan en de Faas Eliaslaan, gekocht van de vroegere eigenaar, de gemeente Baarn. De gemeente stelde wel als voorwaarde dat Eemland Wonen de villa in goede staat zou brengen en dat het huis de speciale woonbestemming, namelijk noodopvang voor gezinnen en kinderen, zou behouden. Inmiddels is 'Coralí', dat in 1897 werd gebouwd, fraai gerestaureerd en (weer) bewoond. Na deze kostbare restauratie was voor het bij het huis horende koetshuis even geen geld meer. En dus raakte het pittoreske huisje langzaam maar zeker in verval ... tot begin van dit jaar. Toen werd het koetshuis door de Stichting Restauratie Opleidings Project

gekozen om als leerwerkplek te dienen voor leerling-timmerlieden en leerling-metselaars. Want hoe klein het project ook was, alle aspecten van het restauratievak kwamen er aan de orde. Van het herstellen van de dakconstructie en het leggen van de pannen. Onder leiding van leermeester De Groot konden verscheidene aankomend restaurateurs soms wel tot vier tentamens afronden, wat maar bewijst hoe verschillend de uit te voeren werkzaamheden zijn geweest.

Op 7 juli 2007 stond het koetshuis er weer als nieuw bij!

gb

Bron: *Huurcontract*, orgaan van Eemland Wonen. Met dank aan de Theo C.M. de Bruijn, medewerker van Eemland Wonen.

Koetshuis voor de restauratie (foto aannemersbedrijf Van Zoelen Utrecht)

Koetshuis na de restauratie (foto Gerard Brouwer)

Smit & Delen

N O T A R I S S E N

Eemnesserweg 12, postbus 97, 3740 AB Baarn
Telefoon: (035) 541 33 21, telefax (035) 541 81 53
E-mail: notarissen@smit.delen.knb.nl

Door lucht gedragen

Het Matrair luchtgeveerde,
persoonlijke instelbare matras

- unieke eigenschappen
in een matras
vertegen-
woordigd

*Bezoek ook
onze speciale
bedden-etages.*

Bed- en linnenspecialzaak

*Slapen
op wolken.....*

**Laanstraat 91
BAARN**

Tel. (035)5413521
veerkamp@xs4all.nl

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

**Uw vloer
op maat bij**

MAAT parket v.o.f.
Zandvoortweg 153
3741 BC Baarn
Telefoon 035 602 36 54
Fax 035 602 38 06

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders - de Jong apotheker

**UW GENEESMIDDEL
ONZE ZORG**

Laanstraat 26, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

E-mail apotheekjulius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

ERICA
LINGERIE & BADMODE

Voor deskundig advies

Voor grote maten

Nachtgoed en Dusters

Reuma ondergoed

Uw maat met de juiste cup A t/m H

Voor kleine maten

Voor hele grote maten

Badpakken en Bikini's

Heren ondergoed

En wij proberen het bijna onmogelijke mogelijk te maken

Laanstraat 71a, 3743 BC Baarn, Tel. 035 642 00 73

NOTARISKANTOOR VAN DER HEIDE

Gerrit van der Veenlaan 1a (bij het station)

Postbus 117
3740 AC Baarn

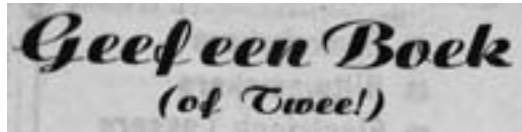
Tel. (035) 542 01 45

Fax (035) 542 01 40

E-mail notaris@vanderheide.knb.nl

BAARN HEEFT EEN BREDE LEESCULTUUR... AL MEER DAN HONDERD JAAR LANG

Op de voorpagina van de *Baarnsche Courant* van vrijdag 29 november 1946 verscheen

een lang artikel van dr. J.A. Vor der Hake, vanaf 1919 rector van Het Baarnsch Lyceum. Hij schrijft o.a.: '26 jaar geleden werd een eerste poging gedaan Baarn een openbare leeszaal en bibliotheek te geven. Er werd een comité gevormd.

Het resultaat was pover zodat van de plannen moest worden afgezien. Een man uit de boekenwereld maakte toen de opmerking: "Baarn en boeken... zou men twee meer uiteenlopende dingen bij elkaar kunnen brengen?"

Tussen 1930 en 1935 werd een tweede poging gedaan...een initiatief van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen. Maar ook zonder resultaat. Er woei toen al een malaise wind. In 1946 werd door een klein comité in stilte gewerkt. Veel steun werd ondervonden van de *Baarnsche Courant*. Verschillende lagen van de bevolking waren bij het overleg betrokken en ook verschillende confessies. Het besef ontstond dat uitingen van cultuur moeten worden geboden in plaats van tweede- of derderangs vermaken, even zovele uitingen van decadentie en wanbegrip. Het meest verblijdend is de wil tot samenwerking tussen protestanten en katholieken, waaraan het Episcopaat

zijn sanctie heeft gegeven. Baarn is nu de eerste gemeente met een openbare

leeszaal, die door katholieken en protestanten wordt beheerd en bezocht. Vanzelfsprekend heeft het Episcopaat voorwaarden gesteld. Er wordt dus in de bibliotheek een scheiding gemaakt tussen boeken en boeken. Katholieken hebben een aparte afdeling. Zij zijn dus daar de baas gelijk andersdenkenden op de hunne.'

De oprichting van een openbare leeszaal en bibliotheek tweemaal mislukt. Boek en Baarn zijn twee gescheiden werelden. Baarnaars houden zich te veel bezig met laag-bij-de-gronds amusement. Het artikel van dr. J.A. Vor der Hake roept – mogelijk onbedoeld – een beeld op van Baarn als een gemeente met in de eerste helft van de vorige eeuw weinig belangstelling voor kunst en cultuur. Maar de werkelijkheid was toch wel anders. Muis Sacrum fungeerde vanaf 1928 tientallen jaren als een cultureel Baarns centrum voor voorstellingen van 'het grote toneel' en voor uitvoeringen van talloze lokale toonkunstverenigingen en amateurtooneel. De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen had al in 1902 een openbare bibliotheek in Baarn gevestigd. 'Boeken en Baarn is een heel vertrouwd beeld

en dat is altijd zo geweest,' aldus Peter Houtman, directeur van Boekhandel Den Boer, een van de vijf à zes gespecialiseerde boekwinkels, die in de eerste helft van de vorige eeuw de belangstelling voor literatuur van de inwoners van Baarn honoreerden. Zoveel boekhandels op een bevolking van nog geen 15.000 zielen is natuurlijk best veel. 'Maar Baarn,' constateert Peter Houtman, 'heeft al in het begin van de vorige eeuw een brede leescultuur gehad.' Naar zijn oordeel gold dat voor alle lagen van de bevolking: de welgestelden, het huispersoneel, de middenstand en de boeren. In die periode was internet een nog onbekend communicatiemiddel en dus waren naslagwerken en encyclopedieën onontbeerlijk. Ze verschenen in allerlei vormen, aangepast aan de levensovertuiging van de verschillende godsdienstige gezindten.

Jacob van Overeem

Tijdens de eerste decennia van de vorige eeuw waren gezins- en familie-

band sterk en in de familiekring werd veel voorgelezen. Vooral moeders waren daar erg goed in. Het was de periode dat men zich de tijd gunde om te lezen. Het dagelijks leven van de Baarnse bevolking werd gekenmerkt door standsverschillen; bepaalde groeperingen konden zich 's avonds in hun eigen vertrouwde omgeving ontspannen en vrij voelen met een boek. In die periode bevond zich de meest uitgebreide particuliere boekverzameling in de regio Amersfoort in de boerderij van Jacob van Overeem in de omgeving van Barneveld. Vooral vrouwen uit de Amsterdamse geldaristocratie, die zich – tijdelijk dan wel permanent – in Baarn vestigden, toonden zich fervente liefhebbers van het literatuur aanbod uit die tijd. In hun entourage van welstand en ontspanning ontwikkelde zich in de loop van de vorige eeuw het organiseren van leeskringen van zes à acht dames als een sociaal element van niet geringe betekenis. Men kan zich goed voorstellen dat het in de Baarnse society bon ton was, als men blijk kon geven van een zekere belezenheid. Dus betrof men van de boekhandel een kistje met ca. tien boeken 'op zicht' om dan na bestudering van alle aangeboden lectuur te besluiten welke boeken men wilde behouden. Er bestond dus regelmatig de gelegenheid, althans oppervlakkig, kennis te nemen van een ruime sortering boeken, zodanig dat men 'erover mee kon praten'. Dat systeem van zichtzendingen door de gespecialiseerde boekhandel werd tot in de jaren zeventig gehanteerd.

Tot ver in de vorige eeuw vormden de goeuden een uiterst belangrijke klantengroep voor de gespecialiseerde boekhandels in Baarn. Bij voorkeur schaften zij zich de boeken aan, liever dan ze te lenen bij de bibliotheek. Hun winkelgedrag mocht op straffe van verlies van klandizie als bekend worden verondersteld. Hun aankopen dienden te worden thuis bezorgd, al betrof het een pocketboek van één gulden vijftig. Van een stapeltje boeken accepteerden zij nooit en te nimmer het bovenste exemplaar. Alles ging op (een jaar)rekening en dat gaf slechts bij uitzondering moeilijkheden. Zoals bij de letterkundige Lodewijk van Deyszel (Karel Alberdingk Thijm) van 1893 tot 1918 in Baarn woonachtig, die na een aanmaning tot betaling van zijn jaarrekening het volgende briefje schreef: 'Ik duid u in het minst niet euvel dat u wilt disponeeren over het bedrag uwer rekening van 1907. Tot mijn leedwezen schikt het mij echter, juist nu gij in verlegenheid zijt, niet uwe quitantie thans te honoreren. Ik had bedoeld uwe rekening dezen zomer in de maand juni te betalen en ik kan dezen termijn niet verder vervroegen dan tot 15 mei.' De slotzin is klassiek voor de manier, waarop klanten met betalingsachterstand kunnen reageren op aanmaningen van hun leverancier. Van Deyszel vervolgt: 'Maar u vindt elders wel een klant, die u op dit ogenblik kan helpen.'

Boekminnend Baarn

Lodewijk van Deyszel met zijn rijke-

Geef een Boek (of Twee!)

VOOR VADER

Chessman, *Dodened 1655* - een verroerde klacht aan f 3.75
 Donald E. Keyhoe, *Vliegende schotels* sja gelaad f 6.90
 Gheorghis (schrijver van „Het 20e uur“) *De man die alleen reisde* f 7.90
 Prof. Dr. W. J. Koolman, *Luther, weg en werk der Kerkhervormers* f 8.50
 Walter Nigg, *Het geheim der menschen* f 17.90
 Havank, *Spanse Peper* f 3.95

VOOR MOEDER

Margit Söderholm, *Weersien in Wenen* f 10.90
 Annie Oosterbroek-Dutachan, *Ontmoeting voor het leven* f 6.90
 Neville Cardus, *Kathleen Ferrier* *Herinneringen* f 7.90
 Duplone du Maurier, *Mary Anna* f 7.90

VOOR DE KINDEREN

C. M. van Helle-Gaerthé, *Het Kabouterhuis* f 5.90
De volledige Sprookjes van Grimm f 8.90
Complete Andersen Sprookjes f 11.50

VOOR ALLEMAAL

G. J. Peelen, *'t Begun onder melkernstijl* *Speciale St. Nicolaas-aanbieding*, van f 6.90 nu f 2.50
 Prof. Dr. R. Schippers, *De Gereformeerde Zede* f 7.90
 Heerman, *De Italiaanse schilders van de renaissance*, *Meesterwerken der schilderkunst*, 300 reproducties, waarvan 24 in kleuren f 19.50
Encyclopedie voor Puzelaars deel 1 f 7.90

Boekhandel
A. J. van der Ree
 LAANSTRAAT 41c - TELEF. 2685

lijk geornamenteerde *écriture artiste* was een van de voormannen van de groep schrijvers en schilders van de Tachtigers, die zich opwierpen als beoefenaren van een nieuwe vrije kunst. Maar al ging het om een dorpsgenoot

met een zekere literaire faam, de pennenvruchten van Lodewijk van Deyszel en zijn kunstbroeders vonden maar in beperkte mate weerklank bij boekminnend Baarn. Veel meer dan nu het geval is, bleef de lezer trouw aan zijn lectuur, waar hij zich veilig voelde, bij schrijvers 'die dienstbaar waren aan hun lezers' (aldus Peter Houtman). Dat waren vooral schrijvers van romans, ook van Duitse oorsprong zoals Fritz Reuter (even geestig en puntig als Hildebrand) en vooral Hedwig Courths Mahler. Pure ontspanningslectuur in de trant van 'nood en ellende van argeloze meisjes laten zich oplossen door eeuwige liefde aan de zijde van een ridderlijke jonge man'. Boeken van de zeer productieve auteur Louis Couperus behoorden in het begin van de vorige eeuw tot de favoriete lectuur van het lezend publiek in Baarn. Zijn weergave van de leefomstandigheden in het toenmalige Nederlands Oost-Indië was vertrouwd en herkenbaar voor die gezinnen met een Indische achtergrond, die zich toentertijd in Baarn kwamen vestigen. Dat gold ook voor het boek *Rubber* van Madelon Szekely Lulofs, verschenen in 1931, een veel gelezen roman met behoorlijk kritische onthullingen over de koloniale samenleving in die dagen. De Nederlandse literatuur toonde altijd veel belangstelling voor wat zich afspeelde in onze koloniën. Des te opmerkelijker dat de naoorlogse 'confrontatie-lectuur' niet eerder dan in de jaren zeventig aandacht begon te schenken aan het lot van de Nederlanders tij-

dens de bezetting van het voormalige Nederlands Oost-Indië.

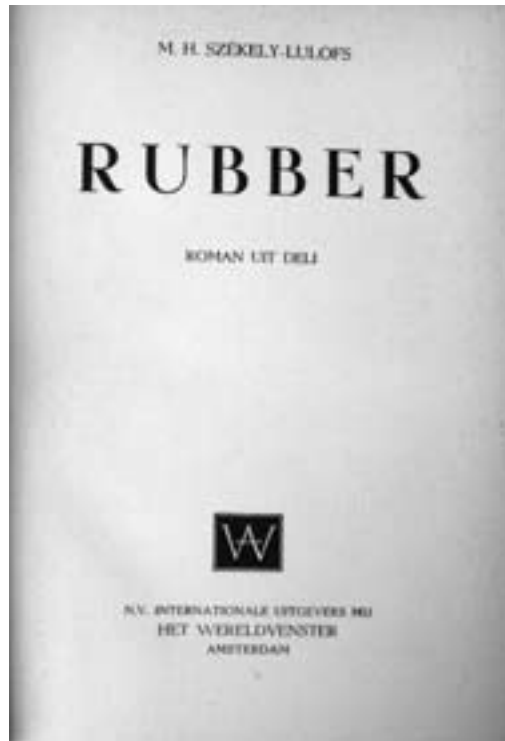
Tot in de jaren dertig las de Baarnse bevolking vooral braaf en huiselijke romans over het gezins- en familieleven, liefde en romantiek. Vooral de zogenaam-

de damesromans hanteerden deze thematiek in verhalen, die zich afspeelden in de gegoede burgerij, zoals bij Ina Boudier-Bakker, Top Naeff, Augusta de Wit en vooral ook Jo van Ammers-Küller. Haar in 1925 verschenen driedelige roman *De Opstandigen* gaat over drie geslachten emancipatiegeschiedenis van de vrouw en zal ongetwijfeld van uitvoerig commentaar zijn voorzien tijdens discussies onder de vrouwelijke Baarnse bevolking. De titelkeuze bij de aankoop van boeken in Baarn is heel lang behoudend geweest. Tot ver in de twintigste eeuw werd bijvoorbeeld de term 'gescheiden vrouw' amper getolereerd en nog in de jaren zeventig maakten vaste klanten van Boekhandel Den Boer kritische opmerkingen over boeken, die naar hun oordeel daar niet thuis hoorden.

De opvattingen over wat wel en niet betamelijk was hadden natuurlijk alles te maken met de zorg voor bescherming van de groepsidentiteit van de verschillende confessionele stromingen, die ook in Baarn grote invloed hadden op de activiteiten in het leven van alledag. Zo hadden sommige particuliere bibliotheken, die zich als dragers van een bepaalde godsdienstige overtuiging afficheerden, de gewoonte om woorden, die naar hun oordeel minder gevoeglijk waren, met een sticker te beplakken. Baarnaars die dat hebben meegemaakt, getuigen hoe zij de desbetreffende bladzijde tegen het licht hielden om te kunnen ontdekken welk woord mogelijk hun zielenheil zou kunnen bedreigen. Met de opening van de openbare leeszaal en bibliotheek in Baarn in 1949 werd deze maatschappelijke verzuiling althans op het punt van leatuurkeuze doorbroken. Baarn werd namelijk de eerste gemeente in Nederland waar door de samenwerking van

confessionele groeperingen een openbare bibliotheek van de grond kwam. Achtereenvolgens op twee adressen aan de Eemnesserweg om daarna in 1973 de huidige locatie aan de Hoofdstraat te betrekken. Deze samenwerking werd publiekelijk met enigerlei plechtigheid door de toenmalige burgemeester F.J. van Beeck Calkoen gememoreerd: 'In het overleg ontstond een verbondenheid die tot nu toe in het vaderland niet voor mogelijk werd gehouden' en 'Het is een zegenrijke vrucht van kwade jaren.' Door de verbondenheid tussen de kerkelijke gezindten werd voor de

benodigde financiële middelen (ca. 15.000 gulden) ook de vereiste overheidssubsidie verworven, terwijl het ministerie van financiën toestemming gaf om particuliere bijdragen te betrekken uit de in het kader van de geldzuivering na de Tweede Wereldoorlog geblokkeerde fondsen. De toestemming van het episcopaat in Utrecht was voor katholiek Baarn een vereiste voor deelname aan de oprichting van de openbare lees-

het kerkelijk gezag geleidelijk aan ondermijnd. Dat verandingsproces met als voornaamste kenmerk een grotere geestelijke vrijheid ontstond vanuit een toenemende welvaart en het hogere opleidingsniveau van steeds meer mensen en dan vooral van de jongere generatie. In Baarn groeide het inwonertal van ca. 17.000 in 1940 tot ca. 25.000 in 1980. Een in 1978 gehouden onderzoek door de openbare leeszaal en bibliotheek in Baarn bevestigt de brede belangstelling voor allerlei literatuursoorten van de bevolking. 38 % was lid en dat percentage lag hoger dan het landelijk gemiddelde. De leden kwamen uit alle lagen van de bevolking; van

het begin af aan heeft de bibliotheek in Baarn gefungeerd als een echte volksvoorziening. Het lezerspubliek – en dan vooral de goed opgeleide jongeren – nam in die periode van ‘democratisering van de literatuur’ aanzienlijk toe en die ontwikkeling werd bovendien sterk gestimuleerd door de opkomst van de paperback. Terwijl ook het ingenaaide boek met slappe kaft het mooi gebonden boek ‘met veel levens’ begon te verdringen. De lezer werd consument en het boek een consumptieartikel. Met als onherroepelijk gevolg: aantasting van de positie van de zelfstandige professionele boekhandel.

zaal en bibliotheek. Deze werd gegeven onder voorwaarde dat er ook een zogenaamd katholiek deel zou worden ingericht. Dat werd geëffectueerd door een koordje te spannen tussen de katholieke en de neutrale sectie. Wat kenmerkend de zorg van kardinaal De Jong niet geheel kon wegnemen, getuige zijn instructie: ‘De katholieke bewoners van Baarn kunnen gereede aanleiding hebben om ook de niet-katholieke leeszaal te bezoeken. Er mag evenwel verwacht worden dat de goedwillenden dat niet zullen doen, als zij terdege (!) worden gewaarschuwd.’

Bibliotheek

Maar de culturele revolutie van de jaren zestig heeft de reikwijdte van

De nieuwe structuur van de boekenmarkt ging natuurlijk niet aan Baarn

voorbij. Gaandeweg zagen de meeste boekhandels de winkeltrouw van hun vaste klanten afnemen. Boekhandel Van de Ven in de Nieuwstraat moest constateren hoe de vraag naar de populaire en goedkope boekuitgaven wegvloede naar andere winkels met een meer veelzijdig assortiment zoals Bruna in de Laanstraat, waarin boekhandel A.J. van de Ree werd opgenomen. Van de Ven beëindigde in 1978 de verkoop van boeken¹ en concentreerde zich op kantoorbehoeften om in 2003 helemaal uit Baarn te verdwijnen. De omwenteling in het aanbod van boeken en het consumptieve leesgedrag werd nog versneld door de multimedia invloed. In de muziek ontstond de schlager, in de literatuur de bestseller (het latere Harry Potter-ef-

fect). Van de praktische gevolgen van deze culturomslag op literair gebied kan Kiek Greebe een goed voorbeeld geven door haar ervaringen in de jeugdafdeling van de openbare leeszaal en bibliotheek in Baarn. 'Tot aan de jaren zeventig hadden wij als bibliotheek vooral een educatieve taak. Maar tegenwoordig zoeken wij veel meer de aansluiting bij het leesniveau van de bevolking. Dus in feite laagdrempelig. Nu hebben we veel boeken in de collectie, die we vroeger nooit zouden aanbieden. Strips bijvoorbeeld waren not done in een bibliotheek, maar tegenwoordig doe je niet meer mee als je geen stripboeken kunt aanbieden. Walt Disney zag je vroeger ook amper in een openbare bibliotheek. Maar tegenwoordig leven we in een cultuur

van dat soort beelden en door de televisie zijn de kinderen eraan gewend.' Maar al past de openbare bibliotheek in Baarn zich aan bij de moderne leesgewoonten, toch worden de klassieken uit de jeugdliteratuur nog

steeds aangeboden zoals *Uit het leven van Dik Trom*, *Afke's tiental*, *Cissy van Marxveldt*. 'Maar,' zegt Kiek Greebe, 'de sociale omstandigheden zijn zo veranderd dat de beschrijvingen in die boeken voor de kinderen van vandaag vaak moeilijk herkenbaar zijn.' Toch horen die boeken thuis in de uitleen, omdat de Baarnse openbare leeszaal en bibliotheek wil streven naar een evenwichtige en veelzijdige opbouw van de collectie. Ook al vanwege het besef dat een bibliotheek een functie heeft om bepaalde cultuurgoederen over te dragen aan een volgende generatie. 'Geen commerciële boekenfabriek' en dus een royale keuze ook aan poëzie en aan zogenaamde minder toegankelijke lectuur.

Boekhandel Den Boer

De leescultuur in Baarn heeft in bepaalde perioden een duidelijke tendens 'naar boven' vertoond. Zo nam een aantal meer ontwikkelde vrouwen in de jaren twintig het voortouw in een brede belangstelling voor oosterse geesteswetenschappen en in het bijzonder voor de heilsleer van de jonge Indiase wijsgeer Jiddah Krishnamurti. In de jaren zeventig wilden velen zich in Baarn heroriënteren op alternatieve zielengidsen binnen het christendom (o.a. door studie van de antroposofie), wat een uitvloeisel was van de na de Tweede Wereldoorlog verworven geestelijke vrijheid. Sinds enige tijd – terug in de actualiteit – wordt een opleving geconstateerd in de vraag naar boeken

uit en over de klassieke oudheid (o.a. *Belijdenissen* van de heilige Augustinus). Boekhandel Den Boer is – als enige overgebleven professionele boekhandel in Baarn – bij uitstek in een positie om deze en andere trends, stromingen, rages in belangstelling voor boeken te registreren, te begeleiden en ook te stimuleren. Vooral na de Tweede Wereldoorlog is er in de publieke smaak erg veel verschoven ook in de keuze van boeken. Momenteel heeft de Baarnse boekhandel lectuur in huis die men in de jaren twintig en ook niet in de jaren vijftig/zestig had durven aanbieden. Simpelweg omdat de inwoners van Baarn daarover absoluut kritische opmerkingen zouden hebben gemaakt. Flexibiliteit in zijn voorkeuren is een kenmerk van de moderne mens en dat toont hij evenzeer in zijn leesgedrag. Winkels als Den Boer zijn Grote Spelers in het literaire vraag en aanbod zoals dat zich in de loop der tijden ontwikkelt. Maar er zijn er niet veel meer van... hooguit veertig in Nederland. Dat Baarn wil blijven profiteren van een dergelijke optimale lectuurservice past naadloos in de brede leescultuur in onze gemeente.

Louis F. Janssens

Met dank aan Peter Houtman, Kiek Greebe, Jeannette de Zoeten en de Historische Kring Baerne.
Noot van de redactie: Boekhandel Van de Ven verkocht ook na 1978 nog boeken, zij het beperkt.

VERENIGINGSNIEUWS

Programma 2008

■ Vrijdag 4 januari Nieuwjaarsreceptie in de Oudheidkamer (van 16.00 - 18.00 uur)

■ Donderdag 31 januari Lezing over 'Hooibergen', door mevr. drs. S. Jurgens wetenschappelijk adviseur Stichting Kennisbehoud Hooibergen Nederland

■ Donderdag 27 maart Algemene ledenvergadering

■ Donderdag 24 april Lezing over de muzikaalste villa van Baarn ofwel de geschiedenis van Philips' Phonografische Industrie, door de heer L. Boudewijns te Baarn

■ Dinsdag-avond 12 en 26 februari diavoorstellingen over Baarnse plekjes uit het verleden, aangevuld met hedendaagse situaties - v.a. 20.00 uur, zaal open om 19.30 uur

■ Dinsdag-middag 19 februari, als boven, zaal open om 14.00 uur.

Alle voorstellingen worden verzorgd door de heren A. Peeters en J. Volland.

Kaarten voor de diavoorstellingen verkrijgbaar in de Oudheidkamer van de Historische Kring, op de woensdagen v.a. 30 januari van 14.00 - 16.00 uur

en op de zaterdagen v.a. 2 februari van 11.00 - 13.00 uur. Ingang via de bibliotheek (met trap of lift bereikbaar).

Alle lezingen en diavoorstellingen vinden plaats in Cultureel Centrum 'De Speeldoos', Rembrandtlaan 35 te Baarn. Kaarten van lezingen aan de zaal verkrijgbaar.
Leden gratis / niet leden € 3,50 p.p.

Nelly Kuijt erelid van de vereniging

Tijdens een door een groot aantal leden bezochte, feestelijke bijeenkomst in onze verenigingsruimte, is op 1 oktober jl. Nelly Kuijt-Smit benoemd tot erelid van de kring.

Haar inzet, verdiensten maar vooral haar enthousiasme en opgewektheid, vanaf het eerste uur van de vereniging in 1974 tot aan haar vertrek naar Oosterhesselen, zijn onnavolgbaar. Dat alles resulteerde in deze benoeming voor het leven, een onderscheiding die Nelly totaal verraste. Een oorkonde, geschenken en gelukwensen werden haar deel!

In het midden Nelly Kuijt, links van haar de fotograaf van de Baarnsche Courant, daarnaast Teun Stein, rechts van haar Joke Veldhuysen en H.M.M. van Vugt (foto Gerard Brouwer)

Nelly gaat, Hilkje komt

Beste Lezers!
Geboren en getogen in Baarn, hebben Evert en ik eind oktober van dit jaar dit mooie dorp verlaten om te gaan wonen en genieten in het rustige Drentse land. Dit bete-

kende dat ik het voeren van de leden-administratie en het verzenden van dit tijdschrift moest opgeven. Gelukkig bleek Hilkje Baarslag-Cozijnsen bereid beide taken van mij over te nemen.

Allen met wie ik heb samengewerkt wens ik veel teamgeest en creativiteit toe om de Historische Kring te laten groeien en bloeien.
Tot ziens!

w.g. Nelly Kuijt-Smit

Als nieuwe vrijwilligster van de kring stel ik mij aan u voor, beste lezers! Mijn taak zal zijn het verzenden van het verenigingsblad. Eveneens als Nelly gebo-

ren in Baarn (in de Laandwarsstraat of Jeneversteeg zo u wilt) woon ik nu alweer zo'n 10 jaar in flat 'de Merelhof' aan de Leestraat.

Ik heb er veel zin in en ik hoop met u allen een prettige samenwerking te mogen hebben!

w.g. Hilke Baarslag-Cozijnsen

Excursie naar 'Trompenburg' en 'Beeld en Geluid'

Het landhuis 'Trompenburg' en het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid vormden het doel van de excursie die op 2 september jl. werd gehouden. Wim Oudendorp, Cees Roodnat en Dick Alink vormen samen de excursiecommissie en zorgen al weer een paar jaar voor een leerzaam en gezellig dagje uit voor de leden van de Historische Kring Baerne.

Elke keer wordt er weer gezocht naar een tweetal bezoekadressen. 'We zoeken altijd iets ouds en iets nieuws. En dit keer zijn dat 'Trompenburg' en het

Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid geworden.'

Zondagmorgen om 9.15 uur werden de vijftien deelnemers aan de excursie geacht aanwezig te zijn op het Stationsplein. Heel erg vroeg voor de zondag, maar toch was iedereen stipt op tijd present. Na het neuzentellen werd men bij een autobezitter ingedeeld en kon er koers worden gezet naar het eerste doel van de excursie: landhuis 'Trompenburg' in 's Graveland.

Iets te vroeg waren we aanwezig, maar na een korte rondrit in de naaste omgeving, werden we om 10.00 uur verzocht om binnen te komen.

De geschiedenis had Wim Oudendorp al in het kort verteld, maar bij binnenkomst werd je toch een beetje stil van dit schitterende gebouw. Het als een schip gebouwde landhuis is genoemd naar admiraal Cornelis Tromp, zoon van de legendarische admiraal Maarten Tromp. Voorheen werd het landhuis bewoond door een particulier. Nu wordt het namens de staat beheerd door de Rijksgebouwendienst en beperkt opengesteld voor het publiek. Bregje, onze gids, vertelde enthousiast over de zeer rijk gedecoreerde, geschilderde plafonds en wandbespanningen. Heel bijzonder was de koepelzaal met daarin de portretten van vader en zoon Tromp, hun beider echtgenoten, de scheepsportretten en zeelagen. Aandacht werd er ook gevestigd op het restaureren. Een met vogels ge-

decoreerd plafond werd bijvoorbeeld met scalpeermpjes beetje voor beetje blootgelegd.

Helemaal beneden liet Bregje de cave zien, waar vroeger de bootjes zo in konden varen.

En dan... omdat het mooi weer was, mochten we het dak op! Een hele klim, maar door het prachtige vergezicht zeker de moeite waard.

Na een korte wandeling in de tuin werd de auto weer gepakt om naar

'Het Wapen van Amsterdam' te gaan. Daar werd de lunch gebruikt en na afloop was er nog even tijd om gezellig met elkaar te praten in het zonnetje op het terras. Om 13.30 uur moesten we toch echt weer opbreken om een toeristische rondrit te maken. De route ging voor een deel langs de Vecht, door Nederhorst

den Berg en via Kortenhoef door Loosdrecht. Genieten was het, want wat is Nederland toch mooi. Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum was onze volgende excursielocatie. Vanaf de parkeerplaats stond iedereen al de van glas vervaardigde kleurige gevel, ontworpen door Willem-Jan Neutelings en Michiel Riedijk, te bewonderen. Met de zon erop kon je het niet goed zien, maar

Deelnemers aan de excursie op het dak van 'Trompenburg' (foto Ans van Egdome)

toen we weggingen, zag je duidelijk in reliëf verschillende historische televisiebeelden in het glas verwerkt.

Beeld en Geluid beheert ongeveer 70% van het Nederlands audiovisuele erfgoed, voornamelijk van de publieke omroepen, van populaire bioscoopjournaals en enkele particuliere collecties. In totaal wordt er in het instituut, volgens eigen opgave, ruim 700.000 uur radio, televisie, film en muziek beheerd. En het groeit nog steeds.

Bij binnenkomst zie je rechts en links in de diepte gangen met daarlangs rode vierkante ruimtes waar het archief ligt opgeslagen. Recht omhoog verrees aan de rechterkant, in glas, een wand met daarop radio- en televisiemensen die een onderscheiding (bijv. de Nipkowschijf) hebben gekregen.

Om 14.30 uur kregen we een uitgebreide rondleiding van twee gidsen Carla en Veronique; zij namen beiden een gedeelte van ons mee. Want niet alleen zijn foto's en voorwerpen te zien die de Nederlandse omroepgeschiedenis illustreren, op de verschillende verdiepingen kun je ook echt alles doen. Met een ring activeer je iets en vervolgens kun je actief zelf aan de slag met beeld en geluid. Als extraatje werd in de filmzaal de film van

'6 tot 16 miljoen - een eeuw Nederland'- vertoond. Bij een kopje thee, een wijntje of wat fris werd er in het restaurant gezellig nagepraat over deze dag. Om 17.00 uur was iedereen bij het Stationsplein terug. Wim, Cees en Dick, heel hartelijk bedankt voor deze fijne, gezellige dag.

Ans van Egdom

Noot van de redactie:

In de zomer van dit jaar verscheen het door plaatsgenoot Bert Natter geschreven boek over het huis Trompenburg. Behalve veel wetenswaardigheden over dit monument schrijft Natter uitgebreid over Cornelis Tromp. Uitgeverij Nieuw Amsterdam- Rijksmuseum. Het rijk geïllustreerde boek is verkrijgbaar bij Boekhandel Den Boer.

Oude begraafplaats nu gemeentelijk monument

Wethouder W. Lieberwerth heeft op de landelijke Monumentendag, 8 september jl., de vereniging vereerd en verblijd met het aanbrengen van het eerste monumentenschild bij de ingang van de oude algemene begraafplaats aan de Berkenweg. Dat schildje geeft aan dat

deze plaats een gemeentelijk monument is ofwel een waardevol cultureel erfgoed van Baarn. Lieberwerth deed dat in aanwezigheid van medewerker Hans van der Woude, van Bouw- en Woningtoezicht, vele leden van de werkgroep Oude Begraafplaats en het bestuur van onze kring, pers en andere belangstellenden. Goed ook dat bij de genodigden Thea Kruidenier (zoals bekend was haar man, wijlen Jaap Kruidenier, initiator van de restauratie van de begraafplaats) aanwezig was.

Wethouder Lieberwerth schroeft het schildje aan de paal, onder toezien van Hans van der Woude en de andere aanwezigen (foto Gerard Brouwer)

Aanwinsten Oudheidkamer

- * twee mappen met gegevens over oorlogsjaren 1940 -1945
- * schilderij arbeiderswoningen Biltseweg
- * nachtspiegel
- * merklap met geborduurd alfabet etc.
- * oranjefoto's 1981
- * krantenknipsels van wijlen Trik Zeillemaker
- * achttien mappen met foto's 1974 - 1977 uit makelaarsarchief

Aanwinsten bibliotheek

- *Erfgoedhuis Utrecht, Jaarverslag 2005*, Utrecht 2005

- *Jaarboek Oud Utrecht 2006*, Utrecht 2006
- *Flechte Historisch Jaarboek Amersfoort en Omstreken 2006*, Amersfoort 2006
- *Paspoort naar vorstelijk Baarn*, Baarn 2007
- *Buitenplaats Drakenburg*, Amersfoort 2006
- *Eemland in verandering*, Utrecht 2007
- *Brabantse mensen* (illustraties Cuno v.d. Steene), Hilversum 1943
- *Laaierend vuur* (illustraties Cuno v.d. Steene), Bussum z.j.
- *Twintig vensters op industrieel erfgoed in de provincie Utrecht*, Utrecht 2007

- *De Eem, verborgen rivier*, Utrecht 2007
- *Oog in oog met Schoonoord 1907 - 2007*, Huizen 2007
- *Tien vrouwen van Soestdijk*, Baarn 2007
- *Het Groene Graf, index op personen van de Oude Begraafplaats Baarn*, Baarn 2007
- *300 jaar het geslacht Van Diermen*, Baarn 2006
- *Soest Baarn Eemnes, schetsen uit de geschiedenis*, Baarn 2006
- *Baarn en haar Middenstand 1920 - 1950*, Baarn 2006

Oproep

Dringend gevraagd gastvrouw/gastheer in de Oudheidkamer, voor de zaterdagen van 11 - 13.00 uur! Ongetwijfeld zullen er onder lezers van dit blad leden zijn die deze leuke taak op zich willen nemen. Reacties gaarne aan de algemeen secretaris, tel. 5430479.

Voorintekening boek *Streekdracht Eem- en Gooiland*

De TVE-Werkgroep Klederdracht Eem- en Gooiland heeft twintig jaar gewerkt aan het verzamelen van gegevens, foto's en voorbeelden van de vroegere klederdracht in het gebied dat zich uitstrekt van Hoogland tot Weesp en Muiden en van Eemnes tot Loosdrecht, dus ook Baarn. Deze streekdracht week sterk af van die van plaatsen als Huizen en Bunschoten-Spakenburg.

Nu is het dan bijna zover dat de Stichting Tussen Vecht en Eem (TVE) het boek *Streekdracht Eem- en Gooiland* kan uitbrengen. Het plan is om het boek voor mei 2008 te presenteren, onder voorbe-

houd dat de financiering rond komt. Het boek omvat 128 pagina's kleuren-druk in een formaat van 22 x 22 cm. De klederdracht wordt uitvoerig gedocumenteerd door de auteurs Livia van Eijle en Alie Klap, met veel afbeeldingen en een grondig verantwoorde maar prettig leesbare tekst. Aan bod komen de boven- en onderkleding in verschillende varianten, evenals de daarbij gedragen sieraden, niet alleen van vrouwen, maar ook van mannen en kinderen. Alle platen komen aan bod.

Teken nu in om meer zekerheid te geven aangaande de juiste oplage en om u te verzekeren van een gunstige prijs. Donateurs/leden van met TVE samenwerkende Historische Kringen en Verenigingen betalen bij voorintekening € 22,50 (max. 2 boeken per donateur/lid), anderen € 24,95 (in de boekwinkel € 27,50).

Hoe intekenen? Stuur een bericht met verzoek tot intekening naar uw

Historische Kring Baerne (brief: Postbus 326, 3740 AH Baarn, afgeven in de Oudheidkamer mag ook; e-mail: hist.kringbaerne@zonnet.nl). Vermeld in dat geval: uw naam, adres en telefoonnummer, het aantal boeken en of u wel of geen lid/donateur bent. *De voorintekening sluit 1 februari 2008.*

Het boek zal t.z.t. bij uw kring af te halen zijn. Voor toezending buiten de gemeente worden € 3,00 verzendkosten berekend. Betaling vindt plaats bij ontvangst.

Tentoonstelling werk uit eigen bezit

De expositie toont werken uit het bezit van de vereniging, waardoor een goed beeld wordt gegeven van de kunst die de afgelopen jaren door de kring is gekocht of gekregen. De tentoonstelling werd niet officieel geopend. Wel wordt in de lokale krant aandacht aan deze expositie geschonken.

De hoofdreden van de tentoonstelling was, dat de werkgroep Oudheidkamer eens 'schoon schip' in het zogenaamde schilderijenhok wilde maken en er daardoor ruimte vrijkwam om de landkaarten – en eventueel de affiches – in planokasten te gaan opbergen.

Op deze interessante tentoonstelling zijn olieverfschilderijen, aquarellen en tekeningen te zien van Baarnse plekjes, vastgelegd door onder meer beroeps- en/of amateurkunstenaars Estella den Boer, Jim Frater, Else van der Feer Ladèr-Lohmann, Gerard Kuit, Rien de Roller, Corrie Seleski, Jan Smeink, Arie Twigt en Jan Wilmink. Ook de nieuwste aanwinsten, namelijk een door Jan Vermaas geschilderd portret

van Jaap de Ruig en enkele tekeningen van laatstgenoemde, worden tentoongesteld.

Een verontschuldiging

De redactie betreurt de in het afgedrukte interview van Ans van Egdom met Corrie Bleuland van Oordt (zie *Baerne* van september jl.) gemaakte fouten, waarvoor beide dames niet verantwoordelijk zijn.

Inleverdatum kopij maartnummer 2008: uiterlijk 30 januari

Tekst aanleveren als platte tekst, uitsluitend **als bijlage** bij e-mail; of op diskette, cd of dvd.

Foto's - scherp en van goede kwaliteit - zwart/wit en in originele staat, op cd of dvd (niet op diskette!). Gezet in een jpg. of tif. bestand én van voldoende grootte (minimaal ca. 500 kb).

Het aangeleverde materiaal wordt z.s.m. geretourneerd. De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen te weigeren en/of te wijzigen. Kopij a.u.b. zenden aan de eindredactie:

gbrouwer.baarn@hetnet.nl

Bij het opstellen c.q. insturen van kopij voor dit blad dient rekening gehouden te worden met de auteursinstructies, die kunnen worden opgevraagd bij de eindredactie, tel. (035) 5414131.